

УДК 340.134:355/359 (477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.14>

КОДИФІКАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ІТАЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ: КОМПАРАТИВІСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Панько В.М.,
*ад'юнкт кафедри військового права
та правоохоронної діяльності
Національного університету оборони України,
полковник юстиції
ORCID: 0009-0004-9547-7967
e-mail: vova_po@ukr.net*

Панько В.М. Кодифікації військового законодавства України та Італійської Республіки: компаративістсько-правовий аналіз.

У статті досліджуються актуальні проблеми кодифікації військового законодавства України та Італійської Республіки на підставі проведеного компаративістсько-правового аналізу правових приписів кодифікаційних актів військових законодавств двох держав. Висвітлюються актуальні проблеми правового регулювання українського військового законодавства, яке складається з більше 950 нормативно-правових актів. Наводиться авторське визначення поняття “кодифікація військового законодавства України”. Підкреслюється важливість перегляду правових актів, закріплених у понад 40 законах України, які складають основу військового законодавства України, у тому числі у чотирьох кодифікованих актів військового законодавства України (Статутах Збройних Сил України). У статті досліджуються особливості проведеної кодифікації військового законодавства у Італійській Республіці, яка була завершена у 2010 р. у зв'язку з прийняттям Військового кодексу Італійської Республіки. Особлива увага приділяється компаративістсько-правовому аналізу правових норм, закріплених у дев'яти книгах Військового кодексу Італійської Республіки, із правовими нормами, які містяться у законодавчих актах України. Висвітлюються концептуальні засади кодифікації військових законодавств двох країн. Висвітлюються проблемні аспекти кодифікації військового законодавства України та пропонуються шляхи його розвитку.

Мета статті полягає у теоретико-правовому дослідженні актуальних аспектів кодифікації військового законодавства, вивченні генези його розвитку, проведення компаративістсько-правового аналізу кодифікації військового законодавства України та Італійської Республіки, дослідженні сучасного, позитивного, практичного досвіду у нормотворчій діяльності з питань кодифікації військового законодавства, проведеного у згаданій країні, яка є членом-засновником Північно-атлантичного договору. Також метою цієї статті є наукове дослідження унікальних особливостей національних військових законодавств України та Італійської Республіки, апробація і узагальнення практичних рекомендацій щодо оптимальних шляхів подальшого удосконалення військового законодавства України як невід'ємної частини національного законодавства, визначення можливості кодифікації військового законодавства України в умовах інтеграції нашої держави до загальноєвропейської системи колективної безпеки.

Методологічну основу дослідження склали діалектичний метод, метод аналізу та синтезу, а також порівняльний метод, за допомогою яких проаналізовано сутність та зміст кодифікації військового законодавства на рівні нормативного регулювання і наукових розробок; надано визначення кодифікації військового законодавства як способу систематизації військового законодавства.

Результати: проведено компаративістсько-правовий аналіз кодифікації військового законодавства України та Італійської Республіки, яка є країною-членом НАТО, розроблено теоретико-правові обґрунтування для подальшої підготовки практичних рекомендацій і пропозицій по кодифікації військового законодавства України. Обговорення: дискусійність проблематики кодифікації військового законодавства України полягає у необхідності визначення концептуальних засад, об-

сягу, змістовного наповнення проекту Військового кодексу України як єдиного кодифікаційного акту військового законодавства України.

Ключові слова: кодифікації, військове законодавство, кодифікація військового законодавства, військовий кодекс, компаративістсько-правовий аналіз, порівняльний аналіз.

Panko V.M. Codification of military legislation of Ukraine and the Italian Republic: comparative legal analysis.

The article examines the current problems of codification of military legislation of Ukraine and the Italian Republic on the basis of a comparative legal analysis of the legal provisions of the codification acts of the military legislation of the two states. The current problems of legal regulation of Ukrainian military legislation, which consists of more than 950 regulatory legal acts, are highlighted. The author's definition of the concept of «codification of military legislation of Ukraine» is given. The importance of revising legal acts enshrined in more than 40 laws of Ukraine, which form the basis of the military legislation of Ukraine, including four codified acts of military legislation of Ukraine (Statutes of the Armed Forces of Ukraine), is emphasized. The article examines the features of the codification of military legislation in the Italian Republic, which was completed in 2010 in connection with the adoption of the Military Code of the Italian Republic. Special attention is paid to the comparative legal analysis of the legal norms enshrined in the nine books of the Military Code of the Italian Republic with the legal norms contained in the legislative acts of Ukraine. The conceptual principles of the codification of the military legislation of the two countries are highlighted. The problematic aspects of the codification of the military legislation of Ukraine are highlighted and ways of its development are proposed.

The purpose of the article is to make a theoretical and legal study of the relevant aspects of codification of military legislation, to study the genesis of its development, to conduct a comparative legal analysis of codification of military legislation of Ukraine and the Italian Republic, and to examine the modern, positive, practical experience in rule-making activities on codification of military legislation made in the said country, which is a founding member of the North Atlantic Treaty. The purpose of this article is also to study the unique features of the national military legislations of Ukraine and the Italian Republic, to test and generalize practical recommendations on the best ways to further improve Ukraine's military legislation as an integral part of national legislation, and to determine the possibility of codifying Ukraine's military legislation in the context of our State's integration into the pan-European system of collective security.

The methodological basis of the study is the dialectical method, the method of analysis and synthesis, and the comparative method, with the help of which the author analyzes the essence and content of codification of military legislation at the level of regulatory regulation and scientific developments; the author defines codification of military legislation as a way of systematizing military legislation. Results: the author conducts a comparative legal analysis of the codification of military legislation of Ukraine and the Italian Republic, which is a NATO member state, and develops theoretical and legal grounds for further preparation of practical recommendations and proposals for codification of military legislation of Ukraine. Discussion: The controversial issue of codification of military legislation of Ukraine is the need to determine the conceptual framework, scope, and content of the draft Military Code of Ukraine as a single codification act of military legislation of Ukraine.

Key words: codifications, military legislation, codification of military legislation, military code, comparative legal analysis, comparative analysis.

Постановка проблеми та її актуальність. Система нормативно-правових актів України на законодавчому рівні має значну кількість кодифікованих актів. Станом на 10.02.2025 в Україні діють 24 кодекси. При цьому, не систематизованим залишається військове законодавство України, яке регулює найбільш важливі, життєво-необхідні для існування держави правовідносини з питань: організації оборони, воєнної безпеки; повноважень Верховного Головнокомандувача Збройних Сил, Головнокомандувача Збройних Сил, Міністерства оборони, Збройних Сил України, інших військових формувань, оборонно-промислового комплексу, інших складових сектору безпеки і оборони, які залучені до виконання завдань по захисту суверенітету, територіальної цілісності, недоторканості країни; правового статусу військовослужбовців, працівників Збройних Сил, їх всебічного забезпечення; порядку проходження військової служби; юридичної відповідальності військовослужбовців, працівників Збройних Сил за вчинені правопорушення, пов'язані з виконанням ними функціональних (службових) обов'язків, а також інші правовідносини.

В умовах російсько-української війни правове застосування і реалізація окремих положень військового законодавства України з питань організації внутрішнього порядку, забезпечення військ, специфіки виконання обов'язків у складі угруповань військ, правового механізму заохочення особового складу, накладення дисциплінарних стягнень переконливо засвідчило про недосконалість, інколи неефективність і застарілість певних правових конструкцій, закріплених у чинних правових актах (у першу чергу, Статутах Збройних Сил України), які потребують комплексного аналізу і перегляду з метою наукового обґрунтування необхідності побудови концептуально нової системи військового законодавства України, основу якого може складати єдиний кодифікований акт. У зв'язку з цим, дослідження проблемних аспектів кодифікації військового законодавства України залишається актуальним.

Особливої уваги для наукового дослідження і пріоритетним в частині підготовки органами державної влади відповідних пропозицій з питань кодифікації військового законодавства залишається доручення Президента України у сфері обороноздатності, передбачене у абзаці третьому підпункту "г" пункту 11 статті 1 Указу Президента України від 08 листопада 2019 р. № 837/2019 "Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави" [1], яким було визначено завдання Кабінету Міністрів України вжити заходів стосовно кодифікації законодавства у сфері оборони.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Актуальні питання систематизації військового законодавства України досліджувались у працях М. Прохоренка, П. Богуцького, О. Котляренка, В. Шульгіна, О. Кривенка, Р. Алієва, Ю. Руснака, В. Топольницького, В. Коломійця та інших. Але наукові розробки щодо проведення компаративістсько-правового аналізу кодифікації військового законодавства України та Італійської Республіки не проводились.

Метою статті є вивчення теоретико-правових аспектів кодифікації військового законодавства, проведення компаративістсько-правового аналізу кодифікації військового законодавства України та Італійської Республіки, дослідженні шляхів подальшого вдосконалення законодавства під час інтеграції України до загальноєвропейської системи колективної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Військове законодавство України є невід'ємною, складовою частиною національного законодавства України, яке ймає особливе важливе значення в системі законодавства України, взаємодіючи та доповнюючи норми інших галузей системи права (конституційного, адміністративного, фінансового, господарського, житлового, земельного, міжнародного). Воно перебуває у постійному, динамічному розвитку. Станом на 30.01.2025 військове законодавство України складається з більше 950 нормативно-правових актів (без урахування актів, які мають гриф обмеження доступу), до яких слід віднести: окремі нормативні приписи Конституції України; понад 40 законів України, більше 50 міжнародно-правових актів (договорів, угод, меморандумів), згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; більше 10 постанов Верховної Ради України; понад 60 указів Президента України; більше 360 постанов Кабінету Міністрів України та понад 40 розпоряджень Кабінету Міністрів України; більше 380 наказів Міністерства оборони України, які пройшли державну реєстрацію у Міністерстві юстиції України. На цей час військове законодавство України містить чотири кодифікаційні акти на рівні законів України, які регулюють окремі групи військових правовідносин з питань організації, несення військової служби, дисциплінарної відповідальності військовослужбовців. Так, законами України затверджені: Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України [2], Статут внутрішньої служби Збройних Сил України [3], Стройовий статут Збройних Сил України [4], Дисциплінарний статут Збройних Сил України [5].

Наявність значної кількості законодавчих актів (понад 40 законів України), які складають основу військового законодавства України, не свідчить про рівень їх досконалості та повноти правового унормування суспільних відносин. Також мають місце непоодинокі випадки неузгодження нормативних приписів, одночасного їх дублювання у декількох законодавчих актах, включення до законодавчих актів норм, які можуть бути врегульовані підзаконними актами. Перспектива участі України в загальноєвропейській системі колективної безпеки та набуття членства у НАТО вимагатиме застосування сучасних підходів до формування нової концепції побудови системи військового законодавства України, сумісного з військовим законодавством країн-членів партнерів.

Як слушно зауважила О.Ф. Скаун, кодифікація є способом систематизації, що полягає у створенні нового, вдосконаленого, об'єднаного загальним предметом правового регулювання, нормативно-правового акта на основі старих нормативних актів шляхом часткової або значної зміни їх-

нього змісту (усунення дублювання, розбіжностей, суперечностей, їх узгодженням, заповненням прогалин, звільненням від застарілих, неефективних приписів, вироблення нових) [6]. На думку П.М. Рабиновича під кодифікацією слід розуміти спосіб систематизації законодавства, який полягає у змістовній переробці й погодженні певної, пов'язаної спільним предметом регулювання, групи юридичних норм та об'єднання їх в єдиному нормативно-правовому акті [7].

Отже, під кодифікацією військового законодавства України слід розуміти спосіб систематизації законодавства, який полягає у змістовній трансформації, переробці, взаємоузгодженні і об'єднанні в єдиному кодифікованому акті певної групи нормативних приписів, пов'язаних спільним предметом правового регулювання з питань: організації оборони держави, воєнної безпеки; всебічної діяльності, реалізації повноважень Верховного Головнокомандувача Збройних Сил, Головнокомандувача Збройних Сил, Міністерства оборони, Збройних Сил України (Генерального штабу, видів, родів військ Збройних Сил, інших органів військового управління, військових частин, установ, організацій), інших військових формувань, оборонно-промислового комплексу (державних підприємств), інших складових сектору безпеки і оборони, які виконують або залучені до виконання завдань по забезпечення належного рівня обороноздатності, захисту суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості української держави; визначення правового статусу військовослужбовців Збройних Сил, працівників (державних службовців) Збройних Сил, їх всебічного забезпечення, реалізації ними повноважень, порядку проходження ними військової служби (державної служби); юридичного механізму і особливостей юридичної відповідальності (дисциплінарної, матеріальної (цивільної), адміністративної, кримінальної) військовослужбовців, працівників (державних службовців) Збройних Сил за вчинення правопорушень, пов'язаних з виконанням ними функціональних (службових) обов'язків, а також інших правовідносин, які пов'язані з виконанням військовослужбовцями покладених на них функцій і завдань. Таке впорядкування нормативних приписів у складі нормативних актів слід супроводжувати з їх змістовною переробкою шляхом визнання такими, що втратили чинність, одних і одночасними прийняттям нових.

При цьому, варто враховувати позитивний досвід провідних європейських країн, які успішно пройшли процес формування і подальшу генезу правовідносин, які виникають в процесі кодифікації військового законодавства. Серед провідних європейських країн, які є членами Північноатлантичного договору, у якій проведено комплексну, всеохоплюючу і багатогранну роботу по кодифікації військового законодавства, належить Італійська Республіка. Ця країна підписала Вашингтонський договір 04.04.1949 і є однією з 12 країн-засновників Північноатлантичного договору. За результатами багаторічної роботи по кодифікації військового законодавства 15 березня 2010 було прийнято Військовий кодекс Італійської Республіки (*Codice dell'ordinamento militare*) [8]. Згаданий кодифікаційний акт набрав чинності 10 жовтня 2010 року та комплексно врегулював більшість питань організації оборони, функціонування і завдання збройних сил Італійської Республіки.

Прийняття Військового кодексу Італійської Республіки [8] дозволило:

а) здійснити перегляд, систематизацію значного масиву актів військового законодавства Італії, які були прийняті продовж 125 років (з квітня 188 р. по січень 2010 р.). У зв'язку із завершенням кодифікації та набранням чинності Військовим кодексом Італійської Республіки [8]: втратили чинність 1085 основних (первинних положень) законодавчих актів військового законодавства Італії; допущено пряме скасування 394 підзаконних актів військового законодавства. При цьому, окремі акти військового законодавства проголошені такими, що залишаються чинними, серед них 36 законодавчих актів, виданих з жовтня 1922 р. по травень 1995 р., 12 підзаконних актів, виданих з вересня 1938 р. по грудень 2006 р.

б) врегулювати широкий спектр (обсяг) взаємопов'язаних між собою військових правовідносин, які стосуються одного і того предмету правового регулювання, розв'язати низку проблемних питань. Серед завдань, які потребували вирішення у зв'язку з прийняттям Кодексу, провідне місце займає включення до нього норм, які комплексно регулюють проведення реформи італійських збройних силах на наступні 20 роки (з жовтня 2010 по грудень 2030). Зокрема, у кодексі передбачено правові норм, які визначають: чисельність Італійської армії; чисельність посад осіб генеральського, офіцерського складу; поетапне скорочення особового складу до 31.12.2030; перелік органів військового управління, які скорочуються (переформовуються) у визначені періоди; питання перепідготовки, підвищення кваліфікації особового складу; заходи щодо перспективного

присвоєння військових звань; організацію навчання; питання посилення соціального захисту у зв'язку з реформуванням, а також низку інших важливих питань, які забезпечують обороноздатність Італії.

За обсягом Військовий кодекс Італійської Республіки [8] складається з дев'яти книг (*libro*), до яких включено 2272 статей. Кожна книга кодифікованого акту складається з таких структурних елементів як: розділи (*titolo*), глави (*capo*), секції (*sezione*), окремі секції мають частини (*parte*), статті (*articoli*). Кожна стаття складається з параграфів (*comma*), абзаців (*lettere*).

Книга перша Військового кодексу Італійської Республіки [8] має назву “Організація та функції” і складається з 6 розділів (ст.ст. 1–229), до яких включено норми, які визначають: об’єкт, сферу застосування кодексу (розділ I); обов’язки Вищої ради оборони, яку очолює Президент Італійської Республіки (розділ II); організацію управління обороною країни, обов’язки Міністра оборони, завдання, функції, обов’язки Міністерства оборони України, центральних і периферійних управлінь, консультативних органів (комісій), обов’язки начальника штабу оборони, начальників штабів Збройних Сил, Генерального командувача карабінерів, Генерального секретаря оборони, обов’язки Генерального секретаріату оборони, міжвідомчих органів, правовий статус військових установ і арсеналів, діяльність органів військової юстиції (військової судової системи, військових трибуналів, ради військового суду, дисциплінарного конкурсу у військовому судочинстві, військово-пенітенціарної системи) (розділ III); завдання, функції Збройних Сил, карабінерів як військової поліції, організації вручення прапорів, віддання почесностей, питання організації функціонування італійської армії, Військово-Морських Сил, Військово-повітряних сил, завдання, функції (розділ IV); організації охорони здоров’я військовослужбовців, військових органів охорони здоров’я, допоміжних компонентів Збройних Сил Італійського Червоного Хреста, діяльності міжвійськових медичних комісій, надання судово-медичних послуг і послуг для наркозалежних, функціонування військового медичного персоналу (розділ V); діяльності освітніх і навчальних закладів, військових шкіл, навчальних закладів (військових академій, військових вищих навчальних закладів), інших шкіл (розділ VI);

Порівнюючи зміст нормативних приписів книги першої Військового кодексу Італійської Республіки із змістом нормативних приписів військового законодавства України необхідно зазначити, що на національному рівні ці приписи закріплені у: Конституції України (ст.ст. 106, 107) [9], законах України: “Про Раду національної безпеки і оборони України” (ст.ст. 5–8, 14), “Про центральні органи виконавчої влади” (ст.ст. 7-8, 10, 11) [10], “Про оборону України” (ст.ст. 6-7, 10 – 13), “Про Збройні Сили України” [11], “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” (Додаток 2) [3], “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” [12], “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” (ст.ст. 11, 13) [13]. Військове законодавство України, на відміну від італійського, не містить такого всеохоплюючого, деталізованого унормування питань внутрішньої побудови і функціонування видів Збройних Сил (Армії, Військово-Морських Сил, Військово-Повітряних Сил), Корпусу карабінерів, їх штабів, Військово-медичної служби, організації діяльності військових закладів охорони здоров’я, військових навчальних закладів. В Україні на законодавчому рівні поза межами правового регулювання залишилися низка важливих правовідносин, серед яких: утворення, відбір, підготовки і функціонування органів військової юстиції (військової поліції, військових судів, військово-пенітенціарної системи); діяльність військових медичних комісій, організації роботи допоміжних компонентів Червоного Хреста, надання послуг для наркозалежних, судово-медичних послуг військовими медичними закладами та інші.

Книга друга Військового кодексу Італійської Республіки [8] має назву “Майно” і складається з 8 розділів (ст.ст. 230–526), до яких включено приписи, які регулюють: правовий режим військового майна (розділ I); правовий статус окремих категорій військового майна: військових доріг, військових транспортних засобів, ліцензій, військових вимог щодо дорожнього руху, військових портів, аеропортів, військових кораблів, військових літаків, ведення відповідних реєстрів, військові полігонів (тирів), пам’ятників війни, історичної спадщини першої світової війни, військових поховань (італійських військових поховань в Італії і за кордоном, іноземних військових кладовищ в Італії), надання службових житлових приміщень, їх класифікації і розподілу, надання грантів кадровим військовослужбовцям на придбання (оренду) житла, права промислової власності Збройних Сил (розділ II); доступ парламентарів до військових об’єктів (розділ III); оцінки та відчуження нерухомого (рухомого) майна (розділ IV); способи примусового відчуження майна та

прав в інтересах оборони держави (експропріації, реквізиції, придбання після конфіскації) (розділ V); обмеження на майно, діяльність інших осіб в інтересах оборони (розділ VI); містобудування, будівництво, ландшафт, енергетика, навколишнє середовище та охорона здоров'я (розділ VII); реквізиції майна і компаній під час війни або серйозної міжнародної кризи (розділ VIII).

Компаративістсько-правовим аналізом приписів книги другої Військового кодексу Італійської Республіки та законодавства України встановлено, що аналогічні правові конструкції норм італійського законодавства частково знайшли закріплення на законодавчому рівні у таких правових актах військового законодавства України, серед яких: закони України “Про правовий режим майна у Збройних Силах України” [14], “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” (ст. 12) [13]. Водночас, на законодавчому рівні у Україні поза межами правового регулювання залишилися низка важливих правовідносин, пов'язаних з визначенням правового статусу таких категорій військового майна як: військові дороги, військові транспортні засоби, військові порти, військові аеропорти, військові кораблі, військові літаки, військові полігони (тири), пам'ятники війни та історичної спадщини, військових поховань та інші. Подальшого удосконалення та унормування в українському законодавстві потребують питання оцінки і відчуження нерухомого (рухомого) військового майна, визначення правового механізму примусового відчуження майна в інтересах оборони держави (експропріації, реквізиції, придбання після конфіскації), у т.ч. під час війни або серйозної міжнародної кризи, врегулювання питань містобудування, будівництва, ландшафту, енергетики, навколишнього середовища, охорона здоров'я під час виконання робіт в інтересах оборони.

Книга третя Військового кодексу Італійської Республіки [8] має назву “Адміністрування та бухгалтерський облік” і складається з 3 розділів (ст.ст. 527–620), до яких включено норми, які визначають: порядок проведення Міністерством оборони переговорної діяльності, програмування, прискорення та спрощення договірних процедур, обміні, обслуговування їдальнях, передачі активів у концесію (розділи I, II); формування, управління і витрачання бюджету Міністерством оборони, правил використання коштів, що виділяються на оборони (розділ III).

Порівняльним аналізом змісту нормативних приписів книги третьої Військового кодексу Італійської Республіки та законодавства України встановлено, що аналогічні правові конструкції норм італійського законодавства частково знайшли закріплення у Бюджетному кодексі України. Використання італійського досвіду правотворчості з питань встановлення у військовому кодексі механізму використання Міністерством оборони бюджетних коштів, визначення правил витрачання грошових коштів (у т.ч. в залежності від конкретних інвестиційних програм) може бути враховано відповідним правотворчим органом під час розробки кодифікаційного акту військового законодавства України.

Книга четверта Військового кодексу Італійської Республіки [8] має назву “Військовослужбовці” і містить 11 розділів (статті 621–1524), до яких включено приписи, якими визначено: правовий статус військовослужбовців, військову ієрархію і субординацію (розділ I); рекрутування військовослужбовців в залежності від категорій (рядового, сержантського, офіцерського складу), приналежності їх до конкретних видів Збройних Сил (Армії, Флоту та Військово-Повітряних Сил), карабінерів, вихованців військових навчальних закладів (розділ II); освіти та навчання військовослужбовців в залежності від категорій (рядового, сержантського, офіцерського складу), приналежності їх до видів Збройних Сил (Армії, Флоту та Військово-Повітряних Сил), карабінерів, військових медиків, слухачів військових навчальних закладів (розділ III); правовий статус посади, загальні правила щодо посадових обов'язків, кадрового забезпечення військовослужбовців, переходу їх на інші посади з урахуванням приналежності і до конкретного виду Збройних Сил, карабінерів, військових навчальних закладів (розділ IV); працевлаштування, підвищення військовослужбовців, присвоєння (позбавлення) звань, знаходження у відпустці, служба в розпорядженні, відсторонення від посади, поновлення на посаді, першого призначення та переведення, резерву, особливостей просування під час війни або серйозної міжнародної кризи (розділ V); правовий статус особистих документів (розділ VI); діяльність органів, уповноважених виносити рішення про просування по службі, визначення засад, системи просування та заохочення військовослужбовців, організації їх відпочинку, поновлення на службі на підставі судових рішень, визначення спеціальних правил для просування по службі військовослужбовців з урахуванням приналежності до конкретного виду Збройних Сил (Армії, Флоту та Військово-Повітряних Сил), карабінерів, особливостей правового становища військовослужбовців, повернутих з полону (роз-

діл VII); поняття військової дисципліни, військових інституції, обов'язків військовослужбовців, дисциплінарні санкції, їх класифікація, дисциплінарні провадження, порядок накладення дисциплінарних стягнень, їх оскарження; військові відзнаки і нагороди (розділ VIII); основні свободи військовослужбовців, порядок реалізації політичних прав (як активних та пасивних електоратів) та соціальних прав (захисту материнства та батьківства, права на здоров'я, надання ліцензій, дозволів), захисту персональних даних (розділ IX); правовий статус персоналу оркестру, їх підбору, навчання, призначення на посади, кадрового забезпечення (розділ X); правовий статус персоналу спортивних груп (розділ X).

Здійснивши аналіз змісту нормативних приписів книги четвертої Військового кодексу Італійської Республіки та законодавства України встановлено, що правові конструкції нормативних приписів італійського законодавства частково мають місце у законах України: “Про військовий обов'язок і військову службу” [15], “Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України” [5], “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” (ст.ст. 5, 8, 10, 10¹) [13], “Про державні нагороди України” [16]. Військове законодавство України, на відміну від італійського, не містить такого комплексного, деталізованого унормування на законодавчому рівні питань проходження військової служби військовослужбовцями, здобуття ними освіти, навчання, підвищення кваліфікації в залежності від категорії особового складу (рядового, сержантського, офіцерського складу) та приналежності до пенного виду Збройних Сил (Армії, Флоту та Військово-Повітряних Сил), карабінерів, військових медиків, слухачів військових навчальних закладів.

Під час подальшого удосконалення військового законодавства України доцільно розглянути можливість врахування іноземного досвіду в частині запровадження в Україні нового порядку заохочення військовослужбовців, притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. З метою відзначення доблесті і заслуг військовослужбовців Збройних Сил України на законодавчому рівні доцільно визначити перелік нових військових відзнак і нагород (разом із правилами їх вручення, розмірами щомісячної доплати), а саме: 1.) Військовий орден України (може складатися з 5 класів: I. Великий Хрест; II. Великі офіцери; III. Командувачі; IV. Офіцери; V. Головні сержанти); 2.) Нагороди за військову доблесть і заслуги (може складатися з 5 класів: I) золота медаль; II) срібна медаль; III) бронзова медаль; IV) хрест за військову доблесть); 3.) Нагороди за доблесть і військово-морські заслуги (може мати таку класифікацію: I) золота медаль “За морську доблесть”; II) срібна медаль “За морську доблесть”; III) бронзова медаль “За морську доблесть”; IV) золота медаль “За морські заслуги”; V) срібна медаль “За морські заслуги”; V) бронзова медаль “За морські заслуги”; 4.) Нагороди за відвагу і авіаційні заслуги; (може мати 3 ступені: I) золота медаль “За відвагу і авіаційну доблесть”; II) срібна медаль “За відвагу і авіаційну доблесть”; III) бронзова медаль “За відвагу і авіаційну доблесть”); Нагороди за доблесть і заслуги військових поліцейських (у разі створення військової поліції може мати таку класифікацію: I) золота медаль “За доблесть і заслуги військової поліції”; II) срібна медаль “За доблесть і заслуги військової поліції”; III) бронзова медаль “За доблесть і заслуги військової поліції”); 6.) Хрест за бойові заслуги; 7.) Подяки, грамоти, інші військові нагороди. Дисциплінарне провадження може бути 2 видів: державним дисциплінарним провадженням і дисциплінарним провадженням на рівні бригади (корпусу).

Книга п'ята Військового кодексу Італійської Республіки [8] має назву “Цивільний персонал та допоміжний персонал Збройних Сил” і складається з 5 розділів (ст.ст. 1525–1775), до яких включено норми, які регулюють життєдіяльність: цивільного персоналу, бюджетних ресурсів, економічного обліку, особливості роботи викладачів (розділи I, II); релігійного персоналу, служби духовної підтримки, організації роботи військових капеланів (початку і припинення постійної служби, відпустки, запасу, втрати рангу, дисципліни, роботи під час війни і серйозної міжнародної кризи, підвищення, просування, особливості служби у закладах охорони здоров'я, ведення господарства та соціального захисту) (розділи III); визначення правового статусу персоналу Італійського Червоного Хреста при Збройних Силах (призначення, прийому на роботу, підбору (підвищення) керівного складу і допоміжного персоналу, зобов'язання щодо обслуговування, дисципліни, особистих документів, просування під час війни або серйозної міжнародної кризи, соціального захисту) (розділи IV); Асоціації Італійських Лицарів суверенного Військового Мальтійського Орден (військового персоналу, добровольчого корпусу медсестр, ведення господарства, соціального захисту) (розділи V).

Порівняльним аналізом приписів книги п'ятої Військового кодексу Італійської Республіки та законодавства України встановлено, що аналогічні конструкції нормативних приписів італійсько-

го законодавства лише частково знайшли відображення у законах України: “Про Збройні Сили України” (ст. 5) [11], “Про Службу військового капеланства” [17], “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” (ст.ст. 12, 100¹–100⁴) [3]. Військове законодавство України, на відміну від італійського, не містить такого комплексного, деталізованого унормування на законодавчому рівні питань роботи цивільного та допоміжного персоналу Збройних Сил. У Законі України “Про Службу військового капеланства” також не унормовано комплекс заходів, пов’язаних з організацію роботи у Збройних Силах України військових капеланів, а саме: початку і припинення ними служби, відпустки, перебування в запасі, втрати рангу, дисципліни, роботи під час війни і серйозної міжнародної кризи, підвищення, просування, особливості служби у закладах охорони здоров’я, ведення господарства, соціального захисту.

Книга шоста Військового кодексу Італійської Республіки [8] має назву “Грошове забезпечення, допомога та добродут” і містить 6 розділів (статті 1776–837), до яких включено приписи, якими визначено: механізм нарахування та виплати грошового забезпечення військовослужбовцям в залежності від військових звань і категорії особового складу (рядового, сержантського, офіцерського складу), виплати додаткових винагород, застосування економічного режиму (виплати надбавок за відрядження, переведення, закордонні відрядження) (розділи I–V), виплати матеріальної допомоги, забезпечення благополуччя та соціального захисту (розділи VI).

Порівняльним аналізом змісту нормативних приписів книги шостої Військового кодексу Італійської Республіки та законодавства України встановлено, що аналогічні правові конструкції норм італійського законодавства лише частково знайшли відображення у ст. 9 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” [13]. Військове законодавство України, на відміну від італійського, на законодавчому рівні не містить такого комплексного, деталізованого унормування питань нарахування і виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України. При цьому, підзаконними актами визначаються: розміри виплати грошового забезпечення (Урядом) порядок виплати грошового забезпечення (Міноборони).

Книга сьома Військового кодексу Італійської Республіки [8] має назву “Соціальне забезпечення, лікування та обслуговування осіб з обмеженими можливостями” і складається з 6 розділів (ст.ст. 1838–1927), до яких включено норми, які регулюють: питання соціального забезпечення, доступу до лікування, визначення системи нарахування пенсії (розділи I, II); організації лікування осіб, які отримали інвалідність від службової діяльності (розділи III); пікування осіб, після звільнення зі служби (розділ IV); додаткове соціальне забезпечення (розділ V); соціальні виплати членам сімей осіб, які були нагороджені військовими орденами, нагородами за військову доблесть (розділ VI).

Аналогічні нормативні приписи книги сьомої Військового кодексу Італійської Республіки відтворені у законах України: “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” (ст.ст. 15–16⁴, 18) [13], “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб” [18].

Книга восьма Військового кодексу Італійської Республіки [8] має назву “Військова служба та служба осіб, які відмовляються військової служби з міркувань совісті, під час війни або серйозної міжнародної кризи” і складається з 3 розділів (ст.ст. 1928–2114), до яких включено приписи, які регулюють: призовні зобов’язання громадян, призупинення та відновлення призову (обов’язкового, попереднього), поновлення на військовій службі (розділ I); регулювання призову на військову службу, мобілізації у разі війни або серйозної міжнародної кризи, особливий призову громадян, які перебувають за кордоном, зупинення служби, підготовки військовослужбовців строкової служби, трудові права на працевлаштування, надання відпустки, адміністративні санкції (розділ II); проходження служби особами, які відмовляються від військової служби з міркувань совісті, та осіб, які були прийняті до програми реабілітації наркозалежних під час війни або серйозної міжнародної кризи (розділ III).

Порівняльним аналізом нормативних приписів книги восьмої Військового кодексу Італійської Республіки та законодавства України встановлено, що аналогічні правові конструкції норм італійського законодавства знайшли відображення на законодавчому рівні у: законах України: “Про військовий обов’язок і військову службу” (ст. 17) [15], “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” [19], “Про альтернативну (невійськову) службу” [20].

Книга дев’ята Військового кодексу Італійської Республіки [8] має назву “Координаційні, перехідні та прикінцеві положення” і складається з 3 розділів (ст.ст. 2115–2272), до яких включено

норми, які визначають: координаційні положення щодо внесення змін до інших актів з питань організації роботи персоналу, соціального забезпечення, лікування і обслуговування людей з обмеженими можливостями (розділ I); перехідні положення в частині поетапного реформування Збройних Сил Італії у період до 2030 р., закріплення військового майна, набору військового та цивільного персоналу, просування по службі, призначення на посади, навчання, особистої документації, соціального забезпечення, проходження військової служби та служби осіб, які відмовляються від військової служби з міркувань совісті, під час війни або серйозної міжнародної кризи (розділ II); прикінцеві положення, які визначають: порядок набрання Кодексом чинності, перелік основних (первинних положень) законодавчих актів військового законодавства Італії (1085 актів), які втрачають чинність, перелік підзаконних актів військового законодавства (394 актів), переліку актів військового законодавства, які проголошені такими, що повністю або частково залишаються чинними (36 актів). Необхідно вказати на те, що нормативні приписи дев'ятої книги Військового кодексу Італійської Республіки притаманні лише Військовому кодексу Італійської Республіки на національному рівні аналогії нормативних присів не виявлено. Врегулювання питань реформування Збройних Сил України на тривалий період (на 15 або 20 років); включення координаційних положень у питань внесення змін до законодавства, які мають лише координаційний характер.

Отже, за результатами проведеного компаративістсько-правового аналізу змісту нормативних приписів Військового кодексу Італійської Республіки та військового законодавства України необхідно зазначити на необхідності проведення систематизації законодавства військового законодавства України у формі кодифікації шляхом розробки проекту Військового кодексу України, який може об'єднати правові норми понад 20 законодавчих актів, які складають основу військового законодавства України, посилити правове регулювання соціальний захист військовослужбовців і членів їх сімей, забезпечити відновлення їх прав і свобод, які були звужені (обмежені) під час внесення змін до законодавства. Вирішення цього питання дозволить виключити окремі нормативні приписи у складі нормативних актів та нормативно-правові акти, які втратили актуальність, приведення військового законодавства України у єдину, узгоджену систему, усунути наявні колізії, виключити деталізацію окремих норм. Ця позиція підсилена у думками провідних вчених, зокрема Павла Богуцького, який наголошує, що проблемним питанням, яке потребує вирішення, є систематизація військового законодавства (законодавства про оборону), розробка і прийняття єдиного кодифікованого акту з питань правового регулювання військових і цивільно-військових відносин [21, с. 116].

Висновок: 1. Військове законодавство України потребує подальшого удосконалення шляхом проведення кодифікації. Оптимальним варіантом для подальшої кодифікації військового законодавства України є розробка проекту Військового кодексу України. 2. Під час кодифікації військового законодавства України доцільно: враховувати позитивний досвід Італійської Республіки; посилити соціальний захист військовослужбовців і членів їх сімей, забезпечити відновлення їх прав і свобод.

Пропозиції: 1. Продовжити наукове дослідження актуальних теоретико-правових питань кодифікації військового законодавства. 2. Врахувати позитивний досвід Італійської Республіки під час кодифікації військового законодавства України шляхом розробки єдиного кодифікаційного акту – проекту Військового кодексу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави: Указ Президента України від 08 лист. 2019 р. № 837. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019> (дата звернення: 30.01.2025).
2. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України: Закон України від 24 берез. 1999 р. № 550. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14> (дата звернення: 30.01.2025).
3. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24 берез. 1999 р. № 548. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14> (дата звернення: 30.01.2025).
4. Про Стройовий статут Збройних Сил України: Закон України від 24 берез. 1999 р. № 549. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-14> (дата звернення: 30.01.2025).
5. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24 берез. 1999 р. № 551. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14> (дата звернення: 30.01.2025).

6. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. 4-те вид., стереотипне. Київ: Алерта, 2021. 528 с.
7. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. – К., 1994. – 238 с.
8. Codice dell'ordinamento militare. 15 marzo 2010. URL: <http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2010-05-08> (дата звернення: 30.01.2025).
9. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
10. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 берез. 2011 р. № 3166. URL: <http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
11. Про Збройні Сили України: Закон України від 06 груд. 1991 р. № 1934. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
12. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07 берез. 2002 р. № 3099. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
13. Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 груд. 1991 р. № 2011. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
14. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21 верес. 1999 р. № 1075. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
15. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2232. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
16. Про державні нагороди України: Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1549. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
17. Про Службу військового капеланства: Закон України від 30 лист. 2021 р. № 1915. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
18. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 06 квіт. 1992 р. № 2262. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 20.01.2025).
19. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовт. 1993 р. № 3543. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
20. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 груд. 1991 р. № 1975. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
21. Богуцький П.П. Право національної безпеки та військове право: сучасні виклики: навчальний посібник / П.П. Богуцький; Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України». – Київ; Одеса: Фенікс, 2023. – 252 с.
22. Isabel Garrido Gómez M. The Systematization of Legal Values around Justice. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej*. 2023. № 3. P. 40–53. URL: http://www.researchgate.net/publication/355090553_The_Systematization_of_Legal_Values_around_Justice (дата звернення: 30.01.2025).